

Ігор КОЛЯДА, Ніна ЗАГРЕБЕЛЬНА,
НПУ ім. М. Драгоманова

ТЕМИ «ВИНИКНЕННЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ І ПРАВА», «ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ»

Тема: виникнення та історичний розвиток держави і права

Мета:

— формування правових уявлень про причини виникнення та історичний розвиток держави і права;

— розвиток в учнів правового мислення шляхом аналізу і порівняння різних історичних типів держав;

— виховання розуміння важливості оцінки причинно-наслідкового зв'язку в утворенні тих чи інших складних явищ.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Форма уроку: історична подорож.

План уроку.

1. Залежність державно-правових інститутів від рівня соціально-економічного розвитку.

2. Суспільна влада та соціальні норми за первісного ладу.

3. Держава і право як продукт та атрибут класового суспільства.

4. Поняття історичного типу держави і права.

5. Головні риси держави і права.

6. Перспективи історичного розвитку держави і права.

Хід уроку.

Вчитель є ведучим (керівник експедиції).

Вступне слово вчителя: «Держава і право виникають у суспільстві і залежать від рівня його розвитку. Кожне історично конкретне суспільство об'єктивно вимагає певного ступеня соціального регулювання та державно-владної організації. Нехтування цією закономірністю призводить до негативних наслідків для суспільства, які виявляються в неорганізованості чи зарегламентованості соціаль-

них відносин. І зараз, подорожуючи на історичному хронолопоті, ми з вами з'ясуємо та простежимо етапи виникнення та розвитку держави і права».

Карта подорожі.

1-а станція. Довести, що за первіснообщинного ладу не існувало держави.

(Підказка: для цього потрібно визначити, чи притаманні ознаки держави первісному суспільству).

Вчитель: «Для того, щоб ми могли рухатись далі, необхідно отримати візу. Для цього треба розкрити основні чинники виникнення держави і права».

Учні мають назвати й розтлумачити економічні, політичні, соціальні, психологічні, культурні чинники.

Вчитель підсумовує сказане і робить висновки: виникнення держави і права є наслідком внутрішнього розвитку суспільства, його економіки, що призвело до виникнення соціальних груп і різноманітних інтересів, необхідності впорядкування суспільних відносин та функціонування суспільства як цілісної системи.

Двоє учнів роблять короткі повідомлення про погляди на виникнення держави і права (теологічна, патріархальна, договірна, психологічна, насильницька теорії).

2-а станція. Що таке історичні типи держави?

Дати коротку характеристику за схемою:

— хронологічні рамки;

— країни;

— форми правління;

— характер права.

Вчитель: «Для подальшого просування нам необхідно визначити причини переходу від одного типу держави до іншого».

5. Які міста-держави були засновані грецькими переселенцями-колоністами у Північному Причорномор'ї?

6. Яке царство утворилося в V ст. до н.е. в районі сучасної Керченської протоки?

7. Яку державу очолив Германаріх?

8. Яке наймогутніше політичне утворення в середині V ст. займало територію від Рейну до Волги? Хто його очолював?

9. Яка територія є прабатьківщиною слов'ян?

10. До яких часів належать перші письмові згадки про Україну?

11. На які групи (візантійські, готські та інші) історики поділяють венедрів?

12. Яке слов'янське переддержавне утворення є найвідомішим? Хто його очолив?

13. Які племінні утворення східних слов'ян перелічено в «Повісті временних літ»?

14. З якої події літописці розпочинають історію Київської Русі?

15. Які ви знаєте теорії утворення Київської Русі?

16. Який державний устрій характеризує Київську Русь?

17. Яка форма правління існувала в Київській Русі?

18. Коли було введено християнство на Русі? Ким?

19. З якого століття розпочинається період феодальної роздробленості Русі?

20. На яку кількість князівств розпалася Русь у період із середини XII до XIV ст.?

21. Які причини утворення Галицько-Волинського князівства?

22. В роки правління якого князя Галицько-Волинське князівство досягло найбільшої могутності?

23. Яка держава стала правонаступницею Галицько-Волинського князівства?

24. Яка система органів управління існувала в Литовській державі?

25. Які нормативно-правові акти регулювали суспільні відносини у Литовсько-Руській державі?

26. Що започаткувала Кревська унія?

27. Який найголовніший наслідок Люблінської унії?

28. Які ви знаєте причини появи козацтва?

29. Коли виникла Запорозька Січ?

30. Охарактеризуйте політико-правову організацію Запорозької Січі.

31. Перелічіть державні органи України за часів Б.Хмельницького.

32. Охарактеризуйте адміністративно-територіальний устрій держави Б.Хмельницького.

33. Які ознаки притаманні козацькій державі за часів Б.Хмельницького?

34. Охарактеризуйте адміністративно-територіальний устрій Гетьманщини.

35. Що спільного й відмінного ви помітили в адміністративно-територіальному устрої держави Б.Хмельницького та Гетьманщини?

36. Коли остаточно було скасовано гетьманство?

37. В якому році зруйнована Запорозька Січ?

38. Яке значення мали 1840, 1841, 1842 роки для уніфікації законодавства?

39. Між якими країнами була поділена Україна наприкінці XIX — на початку XX ст.?

40. Яка фракція існувала в російській Державній Думі, пов'язана з Україною?

41. Коли було прийнято I універсал Центральної Ради? Що він проголошував?

42. Яким універсалом було проголошено УНР?

43. Як називалася українська держава з кінця 1918 р.?

44. Хто очолив уряд Директорії?

45. Коли була утворена Західно-Українська народна республіка?

46. Яка подія відбулася 22 січня 1919 р.?

47. Коли і де було проголошено радянську владу в Україні?

48. Коли було створено СРСР?

49. Яка подія пов'язана з датою 24 серпня 1991 р.?

50. Коли відбувався всеукраїнський референдум? Яке питання було винесене для підтвердження?

По закінченні вікторини підраховуються бали, оголошується команда-переможниця.

Вчитель підбиває підсумки: в ході вікторини було з'ясовано, що в межах нинішньої території України відбувалася консолідація скіфських і сарматських племен, тут залишили свій слід греки, готи, гуни, монголи, турки, литовці, поляки, угорці тощо. Саме тут відбулося становлення Київської Русі, а потім настала доба цілої низки державних утворень, кожне з яких зробило свій внесок у формування вітчизняних державницьких традицій.

Література

1. Основи правознавства. 9 кл. / За ред. І.Усенка.
2. Коляда І., Лозовий Я. Основи правознавства.
3. Історія держави і права України: Хрестоматія. — К., 1996.

